

Iako je već od prvoga izdanja gramatike Težak i Babić (1966.: 77.; 1973.: 89., 1992.) navodeno da se imenice tipa *Ero* u jugoistočnim krajevima mijenjaju u svim padežima po muškoj promjeni, kao *auto* (*Ivo, Iva, Ivu* itd.), to očito nije bilo dovoljno jasno da bi se smatralo normom – moglo se smatrati samo opisom činjenice. Očito je s razloga nezadovoljstva velikoga dijela hrvatskih govornika s dotadašnjom normom, u Akademijinoj gramatici Babić i dr. (1991.: 572.) normativno jasnije dopuštena inačnost, pa se u napomeni uz paragraf 280. navodi:

„Pod utjecajem govora u južnim krajevima katkad se ta imena dekliniraju i po a-vrsti.“

Kao primjer navodi se Krležina rečenica (HKK, 239): *Kultu Diva Gundulića, na primjer, posvetila se golema pažnja...* U drugome, promijenjenome izdanju te gramatike (Babić i dr., 2007.: 378.) navodi se isti (Krležin) navod te pomalo drugačija napomena, sličnija napomeni iz prvih izdanja gramatike Težak i Babić:

„U južnim hrvatskim govorima, posebice u Dubrovniku, ta se imena sklanjaju i po a-sklonidbi.“

Primjeri su *Ivo - Iva, Luko - Luka i Vlaho - Vlah*a (paragraf 200. koji se očito odnosi na paragraf 696. jer se tamo spominju imena *Ivo, Luko i Vlaho*).

(*Nastavak u idućem broju.*)

MEĐUNARODNO PRIZNANJE HRVATSKOGA JEZIKA

Radi međunarodnoga priznanja hrvatskoga jezika početkom 2008., Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu potaknula je da se kod nadležnih međunarodnih tijela pokrene zahtjev za izmjenu međunarodnog jezičnog koda za hrvatski jezik. Dotadašnja oznaka *scr* koja se upotrebljavala za hrvatski jezik skraćena je za *Serbo-Croatian-Roman* dok se za srpski jezik koristila oznaka *scc*, *Serbo-Croatian-Cyrillic*. Te oznake koje su donedavno favorizirale međunarodne organizacije za norme nisu bile u skladu s hrvatskim nacionalnim interesima, a s knjižničarskog motrišta bile su ozbiljna prepreka razmjeni bibliografskih zapisa među knjižničnim bazama.

Inicijativi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, pridružio se i Hrvatski zavod za norme, a pokrenuto je i usuglašavanje zajedničkoga zahtjeva za izmjenom postojećih međunarodnih kodova za jezike s Narodnom bibliotekom Srbije i s Institutom za standardizaciju Srbije. Nakon postignutog načelnog dogovora o suradnji, delegacija iz Srbije, predvođena upravnikom Narodne biblioteke Srbije Sretenom Ugričićem, posjetila je u ožujku 2008. Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagre-

bu. Primio ih je glavni ravnatelj Tihomil Maštrović, a u dogovorima su sudjelovali Lobel Machala, voditelj Nacionalne tekuće bibliografije Niz A – knjige i Snježana Zima, zamjenica ravnatelja Hrvatskog zavoda za norme.

Na sastanku je dogovorena izrada zajedničkog zahtjeva koji će srpska delegacija predati međunarodnom tijelu za norme ISO Registration Authority, prilikom planiranog posjeta u travnju 2008. Kongresnoj knjižnici u Washingtonu. Zahtjev je sastavila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, čelnici svih četiriju institucija podnositeljica zahtjeva usuglasili su se u potankostima i potpisali ga.

Zahtjevom je tražena izmjena postojećih troslovnih oznaka hrvatskoga i srpskoga jezika iz norme ISO 369-2 za bibliografsku upotrebu i njihovo usklađivanje s oznakama u ostalim dijelovima norme ISO 639, na način kako to najbolje odgovara stvarnom stanju i nacionalnim interesima svih stranaka potpisanih u zahtjevu, tako da se umjesto dotadašnjeg *srpskohrvatskog* jezika u međunarodnu klasifikaciju jezika uvedu dva potpuno odvojena jezika: *hrvatski jezik* (s kodom *hrv*) i *srpski jezik* (s kodom *srp*).

Službenim dopisom od 17. lipnja 2008. godine ISO 639-2 Registration Authority potvrđuje prihvaćanje zajedničkog zahtjeva dviju nacionalnih knjižnica i nadležnih državnih zavoda za norme Hrvatske i Srbije, te donosi odluku kojom se odbacuje daljnja upotreba oznaka *scr* za hrvatski i *scc* za srpski jezik, te određuje oznake: *hrv* za hrvatski i *srp* za srpski jezik, kao jedine važeće oznake i za bibliografsku i za terminološku primjenu. Odluka se primjenjuje od 1. rujna 2008. za sve nove bibliografske zapise, dok se oznake *scr* i *scc* u postojećim zapisima ne će retroaktivno mijenjati.

Međunarodno priznanje kôda za hrvatski jezik *hrv* za bibliografsku upotrebu važno je postignuće. Ostvareno je na zahtjev NSK, ali ne treba zaboraviti da je ostvareno nakon dugogodišnjih prethodnih pregovora, brojnih opetovanih zahtjeva i obrazlaganja o postojanju hrvatskoga jezika kao nezaobilazne činjenice hrvatske nacionalne i kulturne opstojnosti. Mnogi su u prošlosti pokušavali izmijeniti neodgovarajući položaj hrvatskoga jezika, no dosad, unatoč brojnosti tih pokušaja, kako Hrvata iz domovine, hrvatskih institucija i različitih udruga, tako i vrijednih nastojanja što su ih poduzimali Hrvati u dijaspori, rezultata nije bilo. Sada je napokon priznata neovisnost hrvatskoga jezika, jezika na kojem je ostvarena pozamašna pisana baština, kako književna tako i znanstvena, prepoznatljiva po svom hrvatskom nacionalnom identitetu, hrvatskom kulturnom nasljeđu, u europskom, i svjetskom kulturnom krajoliku.

Borba za međunarodno priznanje hrvatskoga jezika trajala je još od početka devetnaestoga stoljeća, odnosno od hrvatskoga narodnoga preporoda, i to neprekidno, s većim ili manjim uzletom, sve do naših dana. Dugotrajnost dosadašnjih hrvatskih neuspjelih nastojanja da se postigne međunarodno priznanje hrvatskoga jezika najbliže je vezana uz političke i ideološke odrednice hrvatske političke

povijesti, obilježene političkim položajem Hrvatske u međunarodnom okružju. Dakako, okolnosti međunarodne recepcije hrvatskog prava na vlastiti jezik znatno su se poboljšale stvaranjem Republike Hrvatske. Upornost kojom se i u posljednjih osamnaest godina nijekalo postojanje hrvatskoga jezika, te mu se nije dodijelilo ispravni kôd, unatoč tome što i Ustav Republike Hrvatske precizno određuje *hrvatski jezik* kao službeni jezik hrvatske države, pokazatelj je nastojanja kojim se na međunarodnom planu pokušavao hrvatski jezik utopiti u umjetnoj tvorevini kao što je tzv. *srpskohrvatski jezik* (u međunarodnoj standardizaciji određen kodom *scr*), što je za sobom vuklo i snažne političke konotacije otpora ravnopravnom i samostalnom uključivanju hrvatskoga naroda u međunarodnu zajednicu suverenih naroda.

Zapravo, nije pogrešno reći da je upornost nekih međunarodnih stručnih tijela u nijekanju hrvatskoga prava na vlastiti jezik bila utemeljena prvenstveno na političkim, bolje reći politikatskim spekulacijama s jezikom, tom temeljnom odrednicom nacionalnog identiteta svakog naroda, pa tako i hrvatskoga. Tako uporaba naziva *srpskohrvatski jezik* i njegovih donedavnih kodova *scr* i *scc* u svjetskim knjižnicama nije razlučivala hrvatska književna i znanstvena izdanja od srpskih. Na većini slavističkih katedri u svijetu hrvatski je jezik u pravilu bio tumačen tek kao varijanta nepostojećega zajedničkoga srpskohrvatskoga jezika, pri čemu su prešućivane i potirane brojne razlikovne osobitosti hrvatskoga jezika. Znamo li unitarističke političke odrednice komunističke Jugoslavije, te u mnogo čemu tamnice hrvatskoga naroda, kao i interese nekih europskih političkih sila, primjerice, u političkim projektima tipa „Zapadni Balkan“, lako se može zaključiti da je unitarizacija hrvatskoga i srpskoga jezika bila favorizirajući čimbenik onih političkih utopija koje nisu htjele prepoznati i prihvatiti hrvatski nacionalni, politički i kulturni identitet.

Pitanje koje nije pogrešno postaviti jest ono kako to da se ipak, uza sva kašnjenja, ipak konačno dogodilo međunarodno priznanje hrvatskoga jezika. U odgovoru na nj istakao bih da je ovaj put zahtjev nadležnom međunarodnom tijelu posve jasno oblikovan. Ne manje važno jest i to što je zahtjev došao od najviše kulturne ustanove u državi – Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, ujedno najpozvanije oblikovati zahtjeve koji se odnose na knjižničarsko stručno poslovanje i knjižničarske norme od kojih su neke najuže povezane s nazivom jezika. Uz Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu (Tihomil Maštrović) potpisnik je zahtjeva i Hrvatski zavod za norme (Dragutin Funda) u čijoj je ovlasti tumačenje zakonskih regulativa u svezi s ISO normama. Dakle, zahtjev za izmjenu međunarodnoga koda hrvatskoga jezika oblikovala je struka, a ne politička tijela. No, to vjerojatno ne bi bilo dostatno da zahtjev nisu podržale i supotpisale i komplementarne ustanove iz Srbije: Narodna biblioteka Srbije (Sreten Ugričić) i Institut za standardizaciju Srbije (Ivan Krstić). Time su stvorene važne pretpostavke za uspjeh našeg zahtjeva.

Novi položaj hrvatskoga jezika obzirom na njegovu novu, međunarodno prihvaćenu normu, diljem svijeta znatno će olakšati put pronalaženja hrvatskih knjiga i

lakšeg do njih dolaženja. Važnost i uloga nacionalnog kôda u bibliografskoj uporabi ogledat će se prvenstveno u činjenici da će temeljem njega hrvatska knjiga biti jasno određena u knjižnim fondovima svih svjetskih knjižnica, u različitim bibliografijama, u znanstvenim projektima, a osobito u školskim zavodima gdje se uči hrvatski jezik, prije svega na sveučilištima, u odgovarajućim dopunskim školama, te na svim znanstvenim, stručnim, upravnim i političkim adresama bitnim za položaj hrvatskoga jezika i hrvatske književne i znanstvene baštine u određivanju i oblikovanju sastavnica cjelokupnog svjetskog kulturnog nasljeđa.

Napokon možemo utvrditi činjenicu da je upravo od spomenute odluke u svijetu hrvatski jezik „identificiran“ onakav kakav samostalan doista i jest. Nije to samo priznanje hrvatskoga jezika na međunarodnoj sceni, već je to istodobno i priznanje hrvatske pisane baštine koja je bitan čimbenik i sastavni dio svjetske kulturne baštine. Hrvatskim će se autorima nakon ovog priznanja prvi put u svjetskom kulturnom krajoliku dogoditi da ih se napokon prepoznaje kao hrvatske autore, te da ravnopravno svojim radom nastave doprinositi svjetskoj riznici znanja, istodobno unoseći u nju hrvatski nacionalnih trag, čime će i hrvatski nacionalni identitet u punom opsegu postati prepoznatljiv na globalnoj razini.

U svjetlu izrjeke uglednoga hrvatskoga književnika i jezikoslovca Frana Kurelca: „po jeziku narodi gospoduju, kad im ga oduzmeš – sluguju“, ostvareno je prevažno postignuće za hrvatsku pisanu riječ, a hrvatski jezik, to najvažnije obilježje hrvatskoga nacionalnoga identiteta, napokon je dobio ravnopravan međunarodni suvereni položaj.

Tihomil Maštrović

PITANJA I ODGOVORI

OPRJEKA Č/Ć U IMENICAMA KAO STAJAČICA/STAJAČICA

Riječi s glasovima *č* i *ć* stalno nam zadaju poteškoća pa ima pojedinaca, među njima i pokoji jezikoslovac, koji misle da bi se oprjeka između tih glasova ukine, da se uvede samo jedan *č*, ne misleći koliko kojih ima. Kad uzmemo samo one sa sufiksom -ač, kao *pjevač*, ima ih do tisuću i svaki dan se pojavi ili lako može pojaviti koja takva nova, mnogo ih ima na

-i^ć, česte su naše umanjence *nožić*, *stolić*, *vjetrić*, da naša prezimena i ne spominjem, kojih ima na tisuće. To je veliko mnoštvo jednih i drugih zaprjeka da se ta dva glasa izjednače (malo bi koji Kovačević, Marković, Petrović pristao da odjednom bude Kovačević, Marković, Petrović). S druge strane ima i više od polovice Hrvata kojima su *č* i *ć* dva glasa kao *t* i *d*, a što je najvažnije ti su glasovi višestoljetni inventar hrvatskoga književnoga jezika i u njemu su razlikovni, često tvore oprječni par, kao *čelo* (dio lica) – *ćelo* (ćelovanja), *vračati* (baviti se vraćanjem) – *vračati*